

"איש כופר נפשו" – מטבע של איש!

עצרת מספד עשו בירושלים על הרה"ג לייב חפץ שנתפרסם בקנאותו. כתום המועמד הזמין המהיר"ל דיסקין את שמש בית הכנסת ונתן לו מטבע כסף באומרו: "זה לעילוי נשמת המנוח עבור כל הקהל שהיה נוכח כאן". תמחו הנוכחים על מה ולמה... נתברר כי רבינו שמע את החזן בעת תפילת "קל מלא רחמים" אומר "בעבור שכל הקהל ינדרו צדקה", לפיכך ראה חובה לעצמו להבטיח שלא יכשל הציבור בה! (עפ"י "עמוד האש")

סיפר הגאון ר' ישראל זינגר, רבינו ה"חזון איש" שאל: "מדוע חז"ל לא חייבו במעשרות את מי שמכניס את תבואתו דרך גג, כפי שחייבו באופנים אחרים?"

וענה: "אדם שעושה מאמץ גדול להפטר ממעשרות, הניחו לו חז"ל ולא נתנו לו את הזכות לתת מעשרות." ("איש ישראל")

גם המציאות מעידה מכמה עשירים, שכל מה שהיו נותנים יותר מתעשרים יותר!

(ערוה"ש רמ"ז ו')

מעשה שארע השתא כאן בעיר התורה והחסידות בני ברק. אישה יקרה שהקימה מפעל חסד של חלוקת בגדים וכדומה לנזקקים, מסרה למשפחה אחת בגדים ושאר אביזרים. להפתעתם, גילו בני המשפחה ארבעת אלפים חמש מאות דולר בתוך אחד התיקים!!!

מיד התקשרו לבעלת הגמ"ח וסיפרו על המציאה. היא ומשפחתה ניסו להתחקות אחרי בעלי התיק, חלק ניכר מן הבגדים מגיע מחו"ל, חיפשו וחיפשו בכל דרך אפשרית, אך בסופו של דבר לא מצאו את בעלת התיק.

פנו לרב לדעת מה יעשו. הרב פסק שהכסף שייך למשפחה שמצאה את הכסף בתיק.

משפחה זו עמדה לפני חתונה, אין לתאר את העזרה השמיימית שהגיעה להם בה! איזו שמחה!

(נר לשולחן שבת" מידידי הר"ר י"ז)

האותיות שאחרי 'חסד' הן 'טעה', לרמוז שיעשה חסד גם אם יטעה בנתינתו. או שמכפר על מה שטעה.

הגאון רבי חיים פאלאג'י ביאר זאת על פי מה שארע עימו: "בדידי הוי עובדא, כמה פעמים באו לפני בני אדם וחשבתי שבאו לבקש צדקה בדרך כבוד, כאילו באו לשאול שאלה, וטעיתי בהכרת פניהם והוצאתי גרוש או חצי גרוש ונתתי להם... והצטערו באומרו: 'איני מהמקבלים צדקה ולא באתי ליטול', עד כדי שלפעמים הוצרתי לפייס אותם שהיו מקפידים עלי, וביני לבין עצמי אמרתי, ודאי שלא יחשוב לי הקב"ה עוון, אדרבה, כי חסד חפצתי ויחשב לי כאילו נתתי.

בזה יבוא הרמז על נכון, שאחר אותיות 'חסד' באו אותיות 'טעה', כדי לרמוז שאפילו טעה שחשב לתת צדקה ואותו אחד אינו נצרך, אפילו הכי יקרא לפני ה' לחסד, כאילו נתן לאביונים." (נפש חיים" חסד' נב. את הספר "מעיל צדקה" חיבר רבינו אליהו הכהן בעל ה"שבת מוסר").

"ונתנו איש כפר נפשו... זה יתנו כל העבר על הפקדים מהצית השקל". מחצית השקל לא רק...

השיעור הקטן ביותר לנתינת צדקה הוא נתינת שלישיית השקל בשנה – שיעור זה הוא רנ"ו פרוטות, שהם נכון ליום ט"ז אדר א' תשפ"ד עשרים ושלושה שקלים בערך – סכום זה כולם חייבים לתת, אפילו עני המתפרנס מן הצדקה, ואם נתן פחות מזה לא קיים מצוות צדקה. (י"ד רמ"ט ב) מדרבנן. ("דרך אמונה" מתנ"ע)

כתב הש"ך, לכן נהגו בארצות הללו שהגבאי צדקה הולך בבית הכנסת, שני וחמישי, לגבות מעות צדקה מכל אחד ואחד, כדי שאפילו אם הוא נותן בכל פעם את המטבע הכי נמוך, יצא שבשנה יתן יותר משלישית השקל והוא מנהג נכון. (שם ד')

"יוסף אומץ" כתב: שיעור זה הוא מיוחד לעניים שהוא מועט מאוד. ונראה שעשיר לא יוצא בנתינה זו ידי חובת מצות צדקה.

ה"חזון איש" תמה על חשבון זה של רנ"ו פרוטות, שבגמרא מוכח ששקל של פרשה זו הוא מאה סלעים. אם כן 'שלישית השקל' הוא שלושים ושלושה סלעים ושליש! ונשאר בקושיה.

(חזו"א י"ד קפ"ב ו' עיי"ש ועיין "דרך אמונה" מתנ"ע ז' ל')
עולה מדרביו: סלע יש בו 768 פרוטות, אם כך 'שלישית השקל' הם 25600 פרוטות, שווים היום 2328 שקלים! זה כבר סכום...

מדה בינונית לתת לצדקה אחד מעשרה. (י"ד רמ"ט א) אמרו חז"ל "עשר תעשר, עשר בשביל שתתעשר", מותר לנסות את הקב"ה בנתינת מעשר כדי להתעשר.

נחלקו הפוסקים אם גם במעשר כספים וצדקה מותר לנסות את ה', או רק מעשר ממש. הרמ"א הביא שתי דעות בזה. (רמ"ז ד') ה"חפץ חיים" ו"ערוך השולחן" כתבו, נקטינן שגם בצדקה ומעשר כספים מותר לנסות את ה'. ("אהבת חסד" ב' י"ח הגה, ערוה"ש רמ"ז ו')

"ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל". (ל"ג י"א)

פעם הצדיק רבי אלעזר אבוחצירא דיבר על מעלתו של המכבד תלמידי חכמים ושכרו, והביא את דברי חז"ל בזה. בדרך אגב העלה את התופעה המצויה של אנשים שנדחפים לראות אדם גדול, שהוא בכלל "מוקיר רבני".

הוסיף וסיפר, שפעם היה אצלו ברית של נכד, ואנשים רבים נדחפו לברך אותו במזל טוב ולהתברך ממנו, והיו שם דחיפות רבות מעל המקובל. בין הנוכחים היה פרופ' אחד שהוזמן לשמחה, וכשבא אצלו היו לו טענות רבות על ההתנהגות הזו של האנשים. ראשית, הם מבבלים את סדר האירוע. ובעיקר, הדוחפים מזיקים לאחרים את גופם ובגדיהם.

אמר רבי אלעזר, שמן השמים נצנצה בו תשובה ניצחת... אמר לאותו פרופ' שהתנהגות זו אינה חדשה, כבר היו דברים מעולם, מימות משה רבינו היה כן. תמה האיש, מה המקור לזה. אמר לו רבי אלעזר, כתוב בחז"ל 'שהזכות שעמדה ליהושע להיות ממשיכו של משה רבינו, שהיה נער לא ימיש מתוך האהל, שיהושע היה מסדר את הספסלים בבית המדרש'. יש להבין, מדוע מעשה זה עמד ליהושע לזכות בכזו זכות עצומה, וכי בשביל סידור ספסלים מזמן לזמן יקבל כזה פרס?!

אלא כנראה סידור הספסלים הזה אינו סידור הספסלים המקובל אצלנו לצורך סדר ונקיון. כיון שמשה רבינו היה רבן של ישראל, כאשר היה בא לבית המדרש ללמד תורה, בכל פעם שנכנס או יצא, הלומדים רצו לראותו מקרוב ולהתברך על ידו, זה גרם לדחיפות ולהזזת הספסלים ממקומם, וכשהמזבזב חזר לתיקנו היה יהושע מחזיר מחדש את הסדר לבית המדרש. אף שתופעה זו היתה חוזרת ונשנית מדי יום ולעיתים כמה פעמים ביום, יהושע לא התלונן ולא רטן על אותם העושים כן, אלא קיבל את הענין בעין טובה, הבין לרוחם כי רצונם להתענג בזיו פניו של משה, וזה מרוב ענווונותו, לכן זכה למה שזכה!

הרי לנו שמנהג זה הוא מנהג ישראל קדום ומקובל. דבר זה יישב את דעתו של אותו פרופ'... (פקודת אלעזר" ערך תלמידי חכמים)

ומה היה השיעור של משה?

מתורת מרן הגאון רבי אהרן לייב שטיינמן: במשניות בפרק "איזהו מקומן" לא כתוב אף תנא, דבר כזה אין בכל הש"ס, יש הסוברים שפרק זה הוא ישירות ממשה רבינו מסיני, איש מפי איש.

דהיינו, אף שכל התורה שבעל פה ניתנה למשה מסיני והועברה בצורה מדויקת איש מפי איש, אבל לאו דווקא מילה במילה כמילים של משה רבינו, עיקר הדגש בהעברה ממשה רבינו הוא שתהיה ההבנה מדויקת, אבל לא דווקא לשונו, אבל "איזהו מקומן של זבחים" כתוב מדויק את הלשון של משה רבינו, למה דווקא משנה זו מילה במילה לא ידוע, אבל משנה זו למדו איש מפי איש מדויק המילים מפי משה מסיני, עד רבי יהודה הנשיא.

חזק רבי אהרן לייב "הרגש" בדברי: "הפחץ חיים" אמר, אם היו מוצאים את הפרי הראשון שהקב"ה ברא בעולם, כמה היו מייקרים את הפרי הזה, הרי זה ממש הפרי שהקב"ה ברא, לכן כמה צריך לייקר את התורה שבכתב, שנשארה בדיוק כנתינתה.

אמר רבי אהרן לייב בהתרגשות רבה: יש פרק בתורה שבעל פה שנשאר בדיוק, זאת אומרת "דבר נורא, א-מוריעדיקא זאך, שומעים אנו ממש את השיעור של משה רבינו!!!"

ומדי יום בתפילה, כשאומרים פרק "איזהו מקומן" אפשר להתעורר על דבר זה. וזה לשון הגר"א שהועבר לרבינו הגר"ז:

"בראשונים הובא טעם למה אומרים קודם התפילה דווקא פרק "איזהו מקומן של זבחים" ולא משניות אחרות, משום שבכל פרק זה אין שום מחלוקת תנאים, ומפני מה אכן פרק זה נעדר מכל מחלוקת, משום שלהבדיל משאר כל המשניות, פרק זה נשמר בדיוק כלשון שנמסר על ידי משה בסיני בלא שינוי. מעתה מובן מדוע נאמר במשנה "לפנים מן הקלעים", כיון שפרק זה נכתב ממש כמסירתו מסיני ובדור ההוא היה המשכן על מכונו עם הקלעים". (ועיין "פנינים משולחן הגר"א" קמ"ד ו"תפארת ישראל" מכות כ"ג ג')

הוסיף ותיאר מרן את סדר אמירת שיעורו של משה רבינו (עירובין נ"ד): משה למד מפי הגבורה, נכנס אהרן ושנה לו משה פירקו... נכנסו בני אהרן... נכנסו זקנים... נכנסו כל העם ושנה להם משה פירקו. והאופן בו נשמע קולו של משה לכל העם (תדב"א ח' ט') משה נכנס וישב בבית המדרש הגדול שלו, וכל ישראל יושבים לפניו שנים עשר מיל ובכל צד שמעו את קולו, עד תחום שנים עשר מיל.

(מזקנים אתבונן - בטחון ואמונה" ועיי"ש וכן הערת מרן מקרבן פסח וצ"ע)

אומר ה"אור החיים" הקדוש: השפעתו של משה רבינו לא הסתיימה אחר מותו, אלא היא ממשיכה עד עצם היום הזה.

חז"ל היו קוראים זה לזה משה - "משה שפיר קאמרת" (סוכה ל"ט. שבת קא): כמובא בזוהר "כל תלמיד חכם יש לו ניצוץ מנשמת משה, כי הוא זה המדבר בבחינת נפש הלומדת תורה". (כ"ז ע"י"ש)

"שני לוחות האבנים כתובים באצבע אלקים" - השל"ה הקדוש ביאר כי השפעתו של משה על תלמידי החכמים שבכל דור ודור מביאה לכך שתלמיד חכם יכול לחדש ולהתעלות בלימוד התורה, מכח נשמתו הגדולה של משה שניצוץ ממנה יוקד בו. זהו מה שמצינו פעמים בתלמוד "משה שפיר קאמרת" - כלומר שפיר קאמרת מכח הניצוץ של משה רבינו שנתפשט בק!

זו כוונת הירושלמי (פאה ב' ד') שפירש את הפסוק "ויתן ה' אלי את שני לוחות האבנים כתובים באצבע אלקים ועליהם ככל הדברים אשר דבר ה' עמכם". דרשו חז"ל "הדברים" - אלו מקרא, משנה, תלמוד ואגדה, ואפילו מה שתלמיד ותיק עתיד להורות לפניו רבו כבר נאמר למשה בסיני... כבר היה לעולמים".

כלומר, כל חידוש תורה כבר נאמר למשה בסיני והתלמיד הותיק מגלה אותו. ביאר השל"ה כי נפשו של משה יוקדת וניצוץ ממנה נמצא באותו תלמיד חכם ומכוחו של ניצוץ זה מגלה התלמיד את חידושו! ("תורה אור" שבעות ועיין "לאור החיים" תצוה)

"מזה ומזה המה כתובים". (ל"ב ט"ו)

פעם פנה סוחר יהודי עשיר אל הגאון רבי חיים אלעזר ווקס, ה"נפש חיה", שהרב יואיל לשבת בדין שיש לו עם גוי אחד, דין על עשרות אלפי רובל.

ה"נפש חיה" הבין שאין זה סכסוך רגיל, אלא מדובר בתרמית וסירב לדון בדין זה. הגביר רתח, בכה, התחנן ושידל את הרב, הלא זו "עיסקה" שמקובל לעשותה ומה עוד נגד לא יהודי...

"דווקא משום שמדובר בגוי אני מסרב" השיב הרב "אם הגוי מסכים להתדיין אצלי, מן הסתם הוא סומך על ישרי, אסור למעול באמונו, זהו חילול ה'".

ועוד הוסיף הרב: "בלוחות כתוב "מזה ומזה המה כתובים" הדבר בא ללמד אותך, איזו טענה שלא תמציא, הלאו מזהיר אותך "לא תגנוב!!"

(גנוי אבות" תולדות ה"נפש חיה")

במקנס היה לו לגאון רבי יוסף טולידנו מסחר עם גוי אחד שלא ידע קרוא וכתוב, אפילו לחתום את שמו לא ידע. כל אימת שהיה בא לסגור איזו עסקה היה מתייעץ עם רבי יוסף וכשהיו מחליטים על סגירת העסקה היה רבי יוסף חותם את שם הגוי.

הדבר התחיל כאשר פעם אחת עמד הגוי לעשות עסק עם כמה ערבים בדרך של עורמה וגזל, עמד על תחבולה להרוויח בה הון.

בא אל רבי יוסף ואמר לו: 'רבי יוסף תחתום'. רבי יוסף אמר לו: 'איך אני יחתום על גזל?! בשום פנים ואופן לא אחתום'. אמר לו הרב: 'אלה לא יהודים, הם ערבים, מותר לך'. אמר לו רבי יוסף: 'זה גזל הגוי ואסור'. ניסה לשכנעו ולא הסכים 'אסור לי'.

הגוי הזה ראה את ישרותו וצדקותו של רבי יוסף. מני אז לא עשה דבר קטן וגדול מבלי להתייעץ עמו. לימים נעשה אותו גוי עשיר גדול אודות לעצותיו של רבי יוסף. זכה לכך מפני שהיה מכבדו ומנשאו. (קונטרס יוסף הצדיק מידידי הרה"ג רבי אברהם דבדה)